

**בפרוס השנה החדשה:
כיצד לשמור על שקט במתחם הר הבית/חרם א-שריף לקראת ובמהלך חגי תשרי**

18 בספטמבר 2016

כתיבה: אביב טטרסקי, תחקירן

תוכן עניינים

- 1 א. מבוא
- 3 ב. ללא הגבלות קולקטיביות - מיעוט תקריות בהר הבית/חרם א-שריף וגידול במספר המבקרים היהודים..
- 4 ג. מביקורים בהר הבית ל"תיקון חרפת הגלות"
- 6 ד. הצהרות מסוכנות של חברי הממשלה והקואליציה
- 7 ה. עימותים בין הוואקף לבין משטרה
- 8 ו. סיכום והמלצות

א. מבוא

בחודשים האחרונים נמשך בהר הבית/חרם א-שריף דפוס הפעולה של המשטרה שהצבענו עליו בפסח האחרון¹. המשטרה נמנעת מהטלת הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים תוך שהיא מגדילה את מספר המבקרים היהודים להם היא מאפשרת להיכנס להר. בהיעדר הגבלות קולקטיביות על כניסת מוסלמים למתחם על פי רוב השקט בהר נשמר. גם כשנוצרים עימותים בין פעילים מוסלמים לבין פעילי המקדש וכוחות המשטרה הם שוככים מבלי להתרחב וללא האלימות הקשה שאפיינה את הטלת מגבלות הכניסה הקולקטיביות על מתפללים מוסלמים בחודשי הסתיו והחורף של השנתיים האחרונות.

לצד השקט היחסי ושמירת הסטטוס קוו נמשכת התסיסה של פעילים וארגונים – מוסלמים ויהודים – נגד המצב הקיים: הראשונים יוצאים נגד הגידול במספר המבקרים היהודים. האחרונים מוסיפים להתנגד לאיסור על תפילתם בהר, ומעודדים את תומכיהם להגדיל את כמות המבקרים בהר שהוא לדבריהם המפתח לשינוי הסטטוס קוו.

בחודשי הקיץ האחרונים התפתח גם דפוס מדאיג של מאבקי כוח בין המשטרה לבין הוואקף בהר. במספר מקרים צעד חד-צדדי של המשטרה או של הוואקף נענה בהפגנת שרירים של הצד השני וחוזר חלילה. כך, מה שהיו יכולות להיות אי הסכמות נקודתיות שנפתרות במהרה בהידברות, מסלימות במקום זאת לעימותים שכוללים גם מעצרים ואלימות. עימותים אלו פוגעים כמובן בתיאום הנדרש בין שני גורמים אלו ומשרתים את המתנגדים לתיאום הזה: מצד אחד הגורמים המוסלמים השונים אשר מתנגדים להכרה של הוואקף בסמכותן של הרשויות הישראליות במקום השלישי בחשיבותו לאסלאם. מנגד, גורמי ימין ישראלים הזועמים על התחזקות הוואקף (שכפוף לממשלת ירדן) ושואפים לבלעדיות ישראלית במקום הקדוש ליהדות.

¹ [עיר עמים, מתחם הר הבית בפסח 2016 - שינוי חיובי ושינוי נדרש, 15/5/16](#)

לאחרונה גם חזרו פוליטיקאים ישראלים בכירים להביע באופן פומבי תמיכה בתנועות המקדש, לאחר שנמנעו מכך בהוראת ראש הממשלה מאז חגי תשרי אשתקד. סגן שר הביטחון אף הצהיר במסגרת זו כי "אנחנו רוצים לבנות את בית המקדש".

עם התקרב חגי תשרי תשע"ז נבחן להלן את המתרחש בהר בימים אלה. נתאר את הדפוסים החדשים המתקיימים בהר שהם תוצאה של המצב הרגוע יותר שהמשטרה מצליחה לשמר ובו בזמן הם גם מאיימים על המשך הרגיעה. נסיים בהמלצות להתמודדות עם מתחים אלו, באופן שימנע הדרדרות מחודשת ובאופן שימשיך את השמירה על הסטטוס קוו.

להלן תמצית ההמלצות המובאות בשלהי המסמך:

- 1. על המשטרה להוסיף ולהימנע מהטלתן של הגבלות כניסה קולקטיביות על מתפללים מוסלמים, יש גם חשיבות באמירה פומבית של מקבלי החלטות כלפי הציבור הישראלי כי השמירה על חופש הפולחן המוסלמי בהר היא גורם מפתח בסטטוס קוו, במניעת האלימות ובהצלחת פעולות המשטרה.**
- 2. על ראש הממשלה להנחות פומבית כבעבר את חברי ממשלתו, הקואליציה ומפלגתו שלא לתת רוח גבית – בהצהרות ובמעשים – לתנועות המקדש. לאור אחריותם הציבורית של חברי הקואליציה שלו, בידי ראש הממשלה הסנקציות לפעול במידה והם מפריס את הנחיותיו.**
- 3. על ממשלת ישראל להקפיד על ביצוע התיאום בעניין הביקורים עם ירדן. יש לקבוע מראש נהלים מתואמים לביקור, לרבות לעניין הכנסתן של קבוצות חופפות, הקדמת שעות כניסה וכיו"ב. קביעה ברורה של נהלים מתואמים בין ישראל לבין ירדן והוואקף תמנע את החרפת המצב בשטח, ואת הצורך בנסיגה מאוחרת שעלולה להתפרש ככניעה לגורמי לחץ מכל צד. על הנהלים לכלול גם תיאום במקרה של עליית המתרחש במתחם בטרם הסלמה.**
- 4. על מקבלי החלטות לתמוך בתיאום רצוף ומכבד בין המשטרה לבין הוואקף.**
- 5. על ממשלת ישראל להפסיק לאלתר את התמיכה הכספית והפוליטית בתנועות המקדש. מחויבותה של ממשלת ישראל לסטטוס קוו – לא כל שכן לשלמותם של המסגדים – אינה עולה בקנה אחד עם התמיכה הממשלתית במוסדות אלו.**
- 6. יש להגביר את המעורבות של אנשי ציבור ומנהיגים דתיים בשני הצדדים, הישראלי והפלסטיני, בפיתוח והובלת שיח דתי וציבורי בתוך ובין קהילותיהם המעודד דיאלוג וסובלנות בין דתית.**

ב. ללא הגבלות קולקטיביות - מיעוט תקריות בהר הבית/חרם א-שריף וגידול במספר המבקרים היהודים

מאז סיום חגי תשרי (תחילת אוקטובר 2015) לא חזרה המשטרה להטיל הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים אל הר הבית/חרם א-שריף. עם הסרת ההגבלות הקולקטיביות חלה רגיעה משמעותית בהר שנשמרה מאז עד היום, ואפילו לאורך חודשי הפיגועים הקשים ברחבי ירושלים. גם החיכוכים המעטים שכן התרחשו בשנה האחרונה היו בדרך כלל בעוצמה פחותה בהשוואה למה שהכרנו בשנים קודמות ונשארו נקודתיים.

פיקוד המשטרה מתגאה בהצלחה זו שהוא זוקף לזכותו. כך למשל כתב השר לביטחון פנים בעמוד הפייסבוק שלו: "מחוז ירושלים של המשטרה נערך בצורה מופתית ונקט בכל הפעולות הנדרשות וקיבלנו את אחד מימי תשעה באב הכי שקטים בהר הבית מזה שנים"².

לנוכח שמירתה של ממשלת נתניהו על אי תפילת יהודים בהר כפי שמתחייב מהסטטוס קוו, ההישג שהמשטרה מציגה מול תנועות המקדש וגורמי ימין נוספים הוא גידול עקבי במספר היהודים שלהם מתאפשר להיכנס להר. השוטרים המוצבים בכניסה לשער המוגרבים קובעים את הזמנים והגודל של קבוצות המבקרים היהודים הנכנסים להר. בתקופה שמייד אחרי חגי תשרי התלוננו תנועות המקדש על מגבלה משטרתית של 60 מבקרים יהודים ביום³. בחודשים מאז המשטרה ויתרה על מגבלה זו עד שבחמשת ימי חול המועד פסח שבהם היה ההר פתוח ללא-מוסלמים ביקרו בו כ-200 יהודים ביום ובסך הכל 1,000 יהודים⁴. מגמת הגידול במספר המבקרים היהודים במתחם המשיכה מאז. ביום ירושלים ביקרו בהר כ-300 יהודים⁵ ובתשעה באב נכנס מספר שיא של 400 יהודים⁶. הדבר התאפשר בין היתר בשל כך שהמשטרה הכניסה בו-זמנית שתי קבוצות של יהודים להר, דבר שנמנעה ממנו בשנים האחרונות, וגם הסכימה להקדים בחצי שעה את תחילת הבידוק ליהודים הנכנסים להר (שעות הכניסה עצמן לא השתנו)⁷.

כאמור, בהשוואה לשנים קודמות חלה ירידה ניכרת בעימותים בהר הבית/חרם א-שריף. ההצלחה של המשטרה לקיים את הסטטוס קוו ולאפשר את כניסת היהודים מבלי לפגוע בחופש הגישה של מתפללים מוסלמים אינה דבר של מה בכך. ניתן לראות גם כי למרות הגידול הניכר בכמות היהודים שנכנסים להר, המתרחשות השורה בו אינה מדרדרת לאלימות הקשה שאפיינה את חגי תשרי בשנתיים האחרונות. דבר זה מחזק שוב את מה שהסברנו כבר בעבר בדבר הנזק החמור של השימוש במגבלות הקולקטיביות. כפי שמראים המועדים היהודים בחודשים האחרונים, כשנשמר חופש הגישה הכללי של המוסלמים למקום הקדוש, ההתנגדות והתסיסה נוכח הפעילות המוגברת של תנועות המקדש בהר הבית/חרם א-שריף אינה מדרדרת להתפרצות אלימה.

² [חשבון הטוויטר](#) של השר לביטחון פנים גלעד ארדן, 14/8/16 (טי באב).

³ משה שטיינמץ, [נוהל חדש במשטרה: מספר המבקרים היהודים בהר הבית מוגבל ל-60 ביום](#), אתר וואלה 23/11/15.

⁴ [סטודנטים למען הר הבית - העמוד הרשמי](#), פייסבוק 30/4/16.

⁵ [הר הבית - סיכום שבועי: משחרור ירושלים למתן תורה](#), אתר חדשות הר הבית, 9/6/16.

⁶ תשעה באב: 400 יהודים ו-583 תיירים עלו להר הבית, [גלצ](#) 14/8/16.

⁷ [הקלות ליהודים העולים להר הבית בחג פסח](#), אתר חדשות הר הבית, 22/4/16.

עם זאת, הרצון של המשטרה להיענות לדרישה להגדיל את מספר המבקרים היהודים בהר גורם לה לעתים לקבל החלטות שגויות. בעבר (לפחות מאז 2012) מתחם הר הבית/חרם א-שריף נסגר בפני מבקרים לא-מוסלמים בעשרת הימים האחרונים של הרמדאן במהלכם מספר המתפללים המוסלמים בהר גדול והפעילות הדתית המוסלמית בו אינטנסיבית. לאור השקט שנשמר בפסח ובעקבות לחץ מתמשך של פעילי המקדש על השר לביטחון פנים, החליטה המשטרה לאפשר השנה כניסה של לא-מוסלמים בתקופה זו. בתגובה לצעד חד צדדי זה פרצו מהומות בהר. למרות המחאה האלימה, המשיכה המשטרה לאפשר כניסה של לא-מוסלמים יומיים נוספים. בעימותים שהתחוללו נזרקו גם אבנים אל עבר רחבת הכותל – לראשונה מזה מספר שנים – שמהן נפגעה קל אישה יהודיה. רק אחרי שלושה ימים של עימותים ובעקבות זימונו של השר לביטחון פנים לדיון בעניין אצל ראש הממשלה חזרה בה המשטרה וסגרה שוב את ההר בפני לא מוסלמים עד לסיום עיד אלפיטר⁸.

בדו"ח שפרסם לאחרונה, טוען שרגאי מפיו של מקור מדיני כי ההבנות בין ישראל לבין ירדן כוללות הסכמה ישראלית להגביל את מספר המבקרים היהודים הדתיים בהר הבית ובמקרים בהם מגדילים את מכסת המבקרים מתאמים זאת בדרך כלל עם ירדן⁹.

ג. מביקורים בהר הבית ל"תיקון חרפת הגלות"

רבים בקרב פעילי המקדש מביעים סיפוק גדול מכך שמתאפשר ליותר יהודים לבקר בהר. חבר הכנסת יהודה גליק מרבה לציין את הגידול במספר המבקרים היהודים¹⁰. אסף פריד, שמשמש כמתאם מטעם תנועות המקדש מול המשטרה, נותן קרדיט מלא למשטרה על השינוי וכותב כי "שנת תשע"ו תהיה שנת המפנה בהר הבית"¹¹. ארנון סגל, פעיל מרכזי בתנועות המקדש שכותב ועורך את המדור השבועי בנושא הר הבית בעיתון מקור ראשון, כתב ביחס לכניסת 400 יהודים להר במהלך תשעה באב: "1946 שנים אחרי החורבן אנחנו בדרך חזרה, למעלה. גאה להשתייך לחבורה המופלאה הזו ומשוכנע שהיא תיזכר לדורות כמתקנת חרפת הגלות"¹².

אלא שאמירות נלהבות אלו צריכות להעלות תהייה. אסף פריד אומר בצורה ברורה שהוא שואף ל"יום בו נממש את ריבונותנו בהר הבית ונפקיע אותו מידי האסלם, רק אז יבין האסלם שאנחנו כאן לנצח"¹³. ארנון סגל מרבה לכנות את האיסור על תפילת יהודים 'אפרטהייד' וידוע באמירות בסגנון "את בית המקדש צריך לבנות] לא מחר, עכשיו. במידי. יש לנו כבר מזבח מוכן במכון המקדש ועוד

⁸ נטעאל בנדל, [הר הבית ייסגר למבקרים עד סוף חודש הרמדאן](#), nrg 28/6/16.

⁹ נדב שרגאי, [הסטטוס קוו בהר הבית](#), 2016. בדו"ח זה שפורסם לאחרונה, טוען שרגאי שההבנות בין ישראל לבין ירדן, שהושגו בחסות אמריקאית, כוללות הסכמה ישראלית להגביל את מספר המבקרים היהודים הדתיים בהר הבית ובמקרים בהם מגדילים את מכסת המבקרים לעשות זאת תוך תיאום עם ירדן.

¹⁰ למשל [בעמוד הפייסבוק של ח"כ גליק](#) מספר ימים לפני תשעה באב, 9/8/16.

¹¹ אסף פריד, שנת מפנה, [אתר ערוץ 7](#), 15/8/16.

¹² [עמוד הפייסבוק של ארנון סגל](#), 14/8/16.

¹³ אסף פריד, [הדרך לשלום - מימוש הריבונות בהר הבית](#), חדשות הר הבית 31/5/16.

לפני הקמת בית המקדש נתחיל להקריב קורבנות"¹⁴. מדוע אם כן מתואר על ידם הגידול במספר המבקרים היהודים כ"שנת מפנה" או תיקון של "חרפת הגלות"?

את ההסבר אפשר למצוא באמירה החוזרת ונשנית של פעילי המקדש ולפיה כשיהודים רבים יפקדו את הר הבית, הממשלה תיאלץ להתיר תפילת יהודים, צעד ראשון בדרך להסרת כיפת הסלע ובניית בית המקדש:

ארנון סגל: "ברגע שיאפשרו לעלות להר בית כמו שצריך אז יעלו מאות אלפי יהודים. תהיה תפילה ואחרי זה קורבנות ובית מקדש. לא יהיה אפשר למנוע את זה. ... אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. לא אכפת לי להיות משוגע הכפר, אני בוחן גבולות וככל שאני הולך ימינה זה נהיה לגיטימי להיות שמאלה ממני" (28 בנובמבר, 2013)¹⁵.

אלישע סנדמן (מייסד ארגון "יראה" המפרסם נתונים שבועיים על כמות המבקרים היהודים בהר): "השאיפה שלנו היא בניית בית מקדש על הר הבית. כדי להגיע לבית המקדש יש דרך שצריך לעבור ובדרך יש כמה נקודות ציון שהן בעצם המטרות היותר קרובות: אפשרות לתפילה באופן גלוי וחופשי על ההר, הרחבת שעות הכניסה של יהודים להר תודעה רחבה בעם ועוד." (24 במרץ 2016)¹⁶.

חבר הכנסת יהודה גליק מרבה להשמיע את הטיעון הזה:

בשנת 2009 הוא הסביר: "אם הציבור ירצה להתחבר באמצעות ... הגעה להר הבית... אז גם הדרישה לבנות [את בית המקדש] לא תבוא משניים שלושה אנשים אלא מציבור גדול ורחב עד כדי כך שממשלת ישראל לא תוכל לעמוד בסרוב" (יולי 2009)¹⁷.

בשנה שעברה, הסביר גליק בראיון לידיעות אחרונות מדוע ממשלת ישראל לא משנה את הסטטוס קוו בהר: "אתה יודע מי אשם בזה? עם ישראל. זה שלא עומדים בכניסה להר הבית 50 אלף יהודים שמבקשים לעלות זה הדבר היחיד שמונע מאיתנו" (7 באוקטובר 2015)¹⁸.

ולאחרונה, באירוע לזכר הלל אריאל ז"ל שנרצחה בקרית ארבע כשהוא כבר חבר כנסת, חזר גליק על הדברים:

"אם כל האנשים שנמצאים פה היום יבואו לפה כל יום, כל חודש... כל אחד יקבל על עצמו כמה שהוא יכול להביא מאות אנשים. כי השינוי בהר הבית יקרה אצלנו. פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם המקדש. כל אחד צריך לקבל על

¹⁴ נטעאל בנדל, ארנון סגל רוצה לבנות את בית המקדש כבר אתמול, [אתר כיפה](#) 28/11/13.

¹⁵ שם.

¹⁶ אלישע סנדמן, ארגון יראה, [מחזירים את השמחה להר הבית](#) חדשות הר הבית, 24/3/16.

¹⁷ יהודה גליק בראיון לירחון "טל שמים", יולי 2009.

¹⁸ ח"כ גליק בראיון לידיעות אחרונות, 7/10/15.

עצמו להיות זה שכובש את הר הבית. הכיבוש משפר הכיבוש מעצים... וזה יכול לקרות רק אם תבואו עוד פעם ועוד פעם ותביאו עוד אנשים" (12 ביולי 2016)¹⁹.

במקביל, יש בין פעילי המקדש מי שמנצלים את הגידול במספר המבקרים בהר כדי להמשיך ולערער על הסטטוס קוו: בתשעה באב הורחקו מההר עשרה פעילי מקדש, חלקם בשל ניסיון להתפלל או לקרוע קריעה. גם במהלך חול המועד פסח ויום ירושלים נעשו ניסיונות להתפלל שבעקבותיהם הרחיקה המשטרה מההר מספר פעילים.

מהעבר השני של המתרס, גורמים מוסלמים מביעים התנגדות לגידול במספר המבקרים היהודים וממשיכים לתאר את הביקורים כ"פריצות של מתנחלים למתחם אל-אקצא בחסות המשטרה". הציטוטים של פעילי המקדש שהבאנו לעיל מבהירים שלמרות השפה המתלהמת, לטענה המוסלמית שלא מדובר בביקורים תמימים יש על מה להתבסס. ניסיונות התפילה בהר של פעילי המקדש מחזקים בקרב כלל הציבור המוסלמי את הלגיטימיות של המחאה הזו ותורמים להעצמתה.

כך, בעוד שביקור יהודים בהר הוא חלק לגיטימי מהסטטוס קוו הוא גם מנוצל הן בידי פעילי המקדש והן בידי פעילים מוסלמים השואפים לערער עליו.

ד. הצהרות מסוכנות של חברי הממשלה והקואליציה

אחרי תקופה ממושכת שבה נמנעו מלעשות זאת, חזרו חברי הקואליציה של נתניהו לפעול ולהתבטא למען תנועות המקדש. וכך גם, כאמור לעיל, ח"כ יהודה גליק (ליכוד) ממשיך אף לאחר מינויו כחבר כנסת בקריאותיו החמורות וקורא ליהודים "לכבוש את הר הבית" ומבטיח "פיתחו לי כפתח מחט ואפתח לכם כפתחו של אולם המקדש".

בנוסף, במהלך עימות ברדיו עם ח"כ מסעוד גנאים (הרשימה המשותפת) ראיון רדיו אמר ח"כ סמוטריץ' (הבית היהודי): "בית המקדש לא אמור להיבנות מעל מסגד אל-אקצא, שנמצא מחוץ לשטחו המקורי של הר הבית... אנחנו כמובן רוצים לבנות את בית המקדש במקומו המקורי, איפה שכיפת הסלע יושבת". גם ח"כ גנאים התבטא באופן בעייתי כשטען שלח"כ סמוטריץ' אין מה לחפש במתחם שהוא קדוש למוסלמים²⁰.

בתשעה באב קיימה תנועת הימין המתנחלית "נשים בירוק" צעדה אל שער האריות שבסיומה נישאו נאומים. שם אמר סגן שר הביטחון ח"כ אלי בן-דהן (הבית היהודי): "אנחנו לא מתביישים לומר זאת: אנחנו, רוצים לבנות את בית המקדש בהר הבית. לוחמי ישראל ותושביה יודעים להכריז שכאן הלב והעיקר"²¹.

ראש הממשלה מצדו חזר אמנם בחודש יולי על ההבחנה במעמדם של יהודים ומוסלמים בהר הבית/חרם א-שריף, כשבתשובה לשאלה שהפנתה אליו ח"כ שולי מועלם כינה את הראשונים

¹⁹ סרטון בפייסבוק של Jack Blach 12/7/16.

²⁰ ח"כ סמוטריץ': "בית המקדש יבנה בהר הבית, איפה שכיפת הסלע", רדיו FM103, 14/6/16.

²¹ אלירן אהרון, "לא מתביישים. רוצים מקדש בהר הבית", אתר ערוץ 7, 13/8/16.

"מבקרים" ואת האחרונים "מתפללים"²². אולם נתניהו כלל לא הגיב, ודאי לא נקט צעדים, נגד דבריהם הבוטים של חברי הממשלה, הקואליציה והמפלגה שלו שהובאו לעיל.

ה. עימותים בין הוואקף לבין משטרה

על פי הסטטוס קוו וההסכמים עם ירדן, לישראל מסורה הסמכות הביטחונית בהר ואילו הוואקף אחראי על ניהולו²³. בניגוד לרושם שנוצר בקרב חלקים מהציבור הישראלי, לאנשי הוואקף יש תפקיד חשוב בריסון מחאות מוסלמיות בהר ומניעת יציאתן משליטה והפיכתן לאלימות. כחלק מהניסיונות לרסן את ההסלמה החמורה באלימות בחגי תשרי סוכם בין ישראל לבין ירדן על הגדלת מספר אנשי הוואקף בהר²⁴. במהלך השנה האחרונה גדל מספרם מ-300 ל-400 ובמהלך השנה הבאה צפויים להצטרף אליהם עוד 100 איש. חיזוק הוואקף תורם גם להעברת המסר לפיו מעמדו כמקום קדוש לציבור המוסלמי אינו מאוים, ובכך עשוי לתרום להקטנת המחאה בהר. ראש הממשלה נתניהו אף הסביר לאחרונה בכנסת: "בהסדר עם מדינת ישראל לוואקף יש תפקיד של פיקוח על הגורמים השונים הפועלים בהר לא דווקא עלינו... ביקשנו את חיזוק הוואקף באמצעות המגעים עם ממשלת ירדן"²⁵.

מנגד, פעילי המקדש זועמים על כך שניתנת סמכות "לגוף זר" בהר הבית/חרם א-שריף ועל אופי הפיקוח המטריד של אנשי הוואקף על הקבוצות של פעילי המקדש המבקרות בהר. הטענות מימין נגד אנשי הוואקף אינן ענין חדש אולם בתקופה האחרונה הן תופסות תאוצה. בחודש יולי הפנתה ח"כ שולי מועלם (הבית היהודי) לראש הממשלה שאלה במסגרת "שעת שאלות" במליאת הכנסת בנוגע "להתנכלויות של אנשי וואקף" למבקרים יהודים בהר²⁶. באוגוסט פורסם כי חוג הפרופסורים לחוסן מדיני הגיש עתירה לבג"ץ שיורה לראש הממשלה לפעול נגד "הפרובוקציות השיטתיות שמבצעים אנשי הוואקף כלפי המבקרים היהודים בהר הבית"²⁷. בעיתון "מקור ראשון" התפרסמה כתבה ארוכה של ארנון סגל עם ביקורת נוקבת על הגדלת מספר אנשי הוואקף בהר: "כוחות הוואקף, כאמור, נשכרים על ידי ירדן, מאומנים על ידיה ונאמנים למלכה, ולא כל כך ברור איך הדבר מתיישב עם חוק יסוד ירושלים בירת ישראל הקובע באופן חד משמעי: "לא תועבר לגורם זר, מדיני או שלטוני, או לגורם זר אחר בדומה לכך, בין דרך קבע ובין לתקופה קצובה, כל סמכות המתייחסת לתחום ירושלים והנתונה על פי דין למדינת ישראל או לעיריית ירושלים"²⁸.

²² [שעת שאלות עם ראש הממשלה](#) 18/7/16 דקה 18:00. על משמעותה החשובה של אבחנה זו לענין הסתירה בין הטלת הגבלות על כניסת מתפללים מוסלמים להר הבית/חרם א-שריף כדי לאפשר כניסת מבקרים יהודים אליו ראו עיר עמים, [הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים למתחם הר הבית/חרם אל-שריף: שינוי ברוחו של הסטטוס קוו וגורם מרכזי בהתפרצות האלימות בירושלים](#), 2/11/15.

²³ ראו למשל [בריבונות האל והאדם](#), עורך יצחק רייטר, עמ' 297 ואילך.

²⁴ נדב שרגאי, הפלונטר הירדני, [ישראל היום](#) 19/8/16.

²⁵ [שעת שאלות עם ראש הממשלה](#) 18/7/16 דקה 19:30.

²⁶ [שעת שאלות עם ראש הממשלה](#) 18/7/16 דקה 16:20.

²⁷ אמוץ שפירא, [חוג הפרופסורים לחוסן מדיני עתר לבג"ץ נגד פרובוקציות אנשי הוואקף](#), רשת ב' 19/8/16.

²⁸ ארנון סגל, [הלגיון הירדני](#), מקור ראשון 12/8/16.

בפועל התיאום בין המשטרה לבין הוואקף פחות איתן מהרצוי. בחודשים האחרונים חזר על עצמו דפוס שבו אי-הסכמה או מהלך לא מתואם של אחד הצדדים נענה בתגובה כוחנית של השני ומשם מדרדר לשורה של תגובות ותגובות נגדיות.

כך היה בתחילת חודש הרמדאן, כאשר למחרת שבירת רגלו של איש וואקף כתוצאה מפגיעה בשוגג של רכב משטרת, מנעו אנשי הוואקף את כניסתם של כלי רכב אלו אל ההר. בתגובה, אסרה עליהם המשטרה להכניס להר במשך מספר ערבים מאות מנות לשבירת הצום.²⁹

שורת תקריות נוספת התרחשה כעשרה ימים לפני תשעה באב. אנשי וואקף התכוונו לתקן תקלה בצינור מים תת-קרקעי, אך המשטרה מנעה זאת מהם. ביצוע תיקונים כאלו הינו בסמכות הוואקף, אך צריך להיעשות בפיקוח רשות העתיקות. בעימות שנוצר הורחקו שלושה אנשי וואקף ואחד זומן לתשאול במשטרה. בימים שלאחר מכן מנעה המשטרה מצוות שיקום של הוואקף לבצע עבודות שיקום במוזאיקה שבתוך כיפת הסלע. אנשי הוואקף ניסו בכל זאת לבצע את העבודות וכמה מהם הורחקו ונעצרו בידי השוטרים. אחרי כמה ימים התירה המשטרה לוואקף לבצע את העבודות.³⁰

תקריות אלו מציירות תמונה שבה במקום פעולה מתואמת ממשיך להתנהל מאבק כוחות בין המשטרה לבין הוואקף: הוואקף מצדו מתעקש על עצמאותו ומסרב לעתים להכיר ברשות העתיקות כגורם שעליו לקבל ממנו היתר לביצוע פעולות במתחם. המשטרה מצדה משתמשת לעתים ביד קלה בסמכויות האכיפה שבידה.

1. סיכום והמלצות

כפי שניתן לראות, לצד השיפור במצב בהר הבית/חרם א-שריף, עדיין רוחשת ופעילה ההתנגדות של גורמים בעלי עוצמה לסטטוס קוו במתחם. כפי שאמרנו כבר בדף המידע האחרון שלנו³¹, לאור הניסיונות המתמשכים לשחוק את הסטטוס קוו במתחם לא די בכלי האכיפה שמפעילה המשטרה במתחם ונדרש גם מענה עומק שיכול להגיע רק מההנהגה הציבורית והפוליטית בישראל. בהתאם, להלן המלצותינו לתקופה הקרובה, לשמירה על השקט במתחם גם לקראת ובמהלך חגי תשרי:

1. **על המשטרה להוסיף ולהימנע מהטלתן של הגבלות כניסה קולקטיביות על מתפללים מוסלמים**, בעיקר עתה לאחר שהוכח - כטענתנו בעבר³² - שהפסקת השימוש בהן מונעת התפרצות אלימה. יש גם חשיבות באמירה פומבית של מקבלי החלטות כלפי הציבור הישראלי כי השמירה על חופש הפולחן המוסלמי בהר היא גורם מפתח בסטטוס קוו, במניעת האלימות ובהצלחת פעולות המשטרה.

²⁹ ניר חסון, [מתיחות בהר הבית: המשטרה מונעת מרכזי הוואקף להכנס למתחם](#), הארץ 9/6/16.

³⁰ ניר חסון, [בוואקף מתלוננים על גל עיכובים ומעצרים של אנשיהם בהר הבית](#), הארץ 8/8/16.

³¹ עיר עמים, [מתחם הר הבית בפסח 2016 – שינוי חיובי בפעילות המשטרה; נדרש שינוי בשילוב גורמי האכיפה והגורמים הפוליטיים](#), מאי 2016.

³² עיר עמים, [הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים למתחם הר הבית/חרם אל-שריף: שינוי ברוחו של הסטטוס קוו וגורם מרכזי בהתפרצות האלימות בירושלים](#), 2/11/15.

2. ראש הממשלה ממשיך להביע את מחויבותו לסטטוס קוו. עם זאת, הוא אינו יכול להסתפק בהבנות שהושגו עם ירדן ובהטלת האחריות לניהול המתחים בשטח על המשטרה. **על ראש הממשלה להנחות פומבית כבעבר את חברי ממשלתו, הקואליציה ומפלגתו שלא לתת רוח גבית – בהצהרות ובמעשים – לתנועות המקדש.** לאור אחריותם הציבורית של חברי הקואליציה שלו, בידי ראש הממשלה הסנקציות לפעול במידה והם מפריס את הנחיותיו.
3. כפי שראינו לעיל, שתי ההצלחות בהן מתגאה המשטרה - הפחתת העימותים והגידול במספר המבקרים היהודים בהר – עלולות להימצא בסתירה זו עם זו. במהלך חגי תשרי הסתירה הזו עלולה להחריף כאשר לאורך שלושה שבועות צפוי מספר גדול של מבקרים יהודים כמעט מדי יום. **על ממשלת ישראל להקפיד על ביצוע התיאום בעניין הביקורים עם ירדן. יש לקבוע מראש נהלים מתואמים לביקור, לרבות לעניין הכנסתן של קבוצות חופפות, הקדמת שעות כניסה וכיו"ב.** קביעה ברורה של נהלים מתואמים בין ישראל לבין ירדן והוואקף תמנע את החרפת המצב בשטח, ואת הצורך בנסיגה מאוחרת שעלולה להתפרש ככניעה לגורמי לחץ מכל צד. **על הנהלים לכלול גם תיאום במקרה של עליית המתרחות במתחם בטרם הסלמה.**
4. **על מקבלי החלטות לתמוך בתיאום רצוף ומכבד בין המשטרה לבין הוואקף.**
5. **על ממשלת ישראל להפסיק לאלתר את התמיכה הכספית והפוליטית בתנועות המקדש.** גם בשנת 2015 העבירו משרד החינוך ומשרד התרבות תמיכות תקציביות למדרשה לידע המקדש ולמכון ללימוד, מחקר ובנין המקדש. מחויבותה של ממשלת ישראל לסטטוס קוו – לא כל שכן לשלמותם של המסגדים – אינה עולה בקנה אחד עם התמיכה הממשלתית במוסדות אלו.
6. **יש להגביר את המעורבות של אנשי ציבור ומנהיגים דתיים בשני הצדדים, הישראלי והפלסטיני, בפיתוח והובלת שיח דתי וציבורי בתוך ובין קהילותיהם המעודד דיאלוג וסובלנות בין דתית.**